

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Суспільні зміни, нові орієнтири висувають перед сучасною освітньою системою все більші вимоги до професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи, перед якими щоразу постають нові виклики. Тому необхідно реформувати систему професійної підготовки педагогів з урахуванням новітніх орієнтирів та реформ сьогодення.

Професійна діяльність вчителя початкових класів має свою специфіку, зважаючи на її багатогранність, багатофункціональність, різноманітність комунікативну емоційність та багатовекторність педагогічної взаємодії. У зв'язку з цим, вчителі початкової школи покликані забезпечувати якісне викладання та особистісний розвиток дітей шляхом поступового залучення їх до різноманітних видів діяльності.

Звичайно, освітні інституції та й самі педагоги не стоять на місці й активно реагують на нові тенденції, реалії, намагаються враховувати сучасні потреби, передбачати майбутні виклики та перспективи, оновлюючи зміст, форми, методи, технології навчання й виховання. Поява та поширення значної кількості нових підходів до організації освітнього процесу, оновлення методів та технологій навчання й виховання спричиняють необхідність їхнього детального вивчення.

З цього приводу у польській педагогіці [11, 2013, с. 62] сформульовано наступні основні причини, що визначатимуть зміни в сучасній освіті:

- тенденції наближення освіти до реального життя;
- сучасна школа повинна не лише навчати, але й розвивати власну активність учнів, сприяти їхньому саморозвитку та самореалізації;
- навчання має бути цікавим і приємним;
- демократизація освіти;
- гнучкість та саморегуляція системи освіти та ін.

У даному контексті актуальним, на нашу думку, постає як вивчення, так і використання на усіх рівнях освітнього процесу технологій навчання і виховання, що зумовлюється наступними чинниками:

- потреби у створенні оптимальних умов для самореалізації учасників освітнього процесу;

- на сьогодні педагог повинен орієнтуватися в сучасних тенденціях сучасної освіти, теоретичних і практичних аспектах технологій, що впроваджуються в освітній процес;

- необхідність вміти інтерпретувати сучасними педагогами сутності нових документів про освіту, осмислювати технологічні схеми, що пропонує література, а також аналізувати конкретні методи, методики, навчальні ситуації, що використовуються на практиці.

У такому контексті актуальною постає проблема підготовки педагогічних кадрів, які були б здатні працювати відповідно до нових методологічних орієнтирів, які окреслює Концепція Нової української школи [3].

Зокрема, наголошується на тому, що сучасній школі потрібен учитель, який постійно, послідовно й безперервно буде вдосконалює зміст та засоби своєї професійної діяльності, який є взірцем високої духовної та педагогічної культури. Адже лише педагог, який може мислити креативно, прогресивно, прогнозувати результати своєї діяльності та моделювати освітній процес на основі досягнень сучасної педагогічної науки, може бути гарантом нової якості освіти.

Якісна реалізація завдань Нової української школи, належний рівень впровадження Державного стандарту початкової освіти насамперед залежатиме від учителя – його готовності та здатності до змін. Нова українська школа потребує сучасного вчителя, «нового вчителя, який може стати агентом змін».

У Концепції «Нова українська школа» зазначено: «школа українська буде успішна, якщо в неї прийде успішний учитель. Він – успішний учитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина – лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає» [3].

Передбачається, що випускник Нової української школи повинен бути не лише особистістю, патріотом, але й інноватором. А інноватора, на наш погляд, може підготувати лише педагог-інноватор, який би володів сучасними технологіями, методами навчання та виховання. Саме такий педагог зможе підготувати майбутніх вчителів початкової школи до застосування різноманітних методів та технологій в освітньому процесі сучасного закладу освіти. Зважаючи на це, вважаємо за необхідне знайомити майбутніх педагогів з педагогічними технологіями та вчити їх застосовувати у професійній діяльності. Найкраще це робити, на нашу думку, насамперед використовуючи ці технології у роботі зі здобувачами освіти, під час їхнього навчання в закладі вищої освіти.

Проблеми інноваційної стратегії сучасної освіти висвітлювали у своїх працях Т.І.Волоковська, І.М.Дичківська, Т.Ф.Коляда, Л.Г.Овчаренко, В.Ф.Паламарчук, І.П.Підласий, А.А.Сбруєва, Л.Б.Хіхловський, З.В.Юринець та багато інших.

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів досліджували автори: О.Є.Антонова, С.А.Дніпров, О.А.Дубасенюк, Д.Л.Опрощенко, В.А.Попков, Т.В.Семенюк, О.П.Цюняк. Огляд літературних джерел свідчить про те, що значна кількість вчених, педагогів-практиків досліджує різні аспекти, пов'язані з

окремими інноваційними технологіями. Так, проблемами використання інтеративних технологій в сучасній освіті займаються Т.І.Коваль, Н.В.Лалак, І.Г.Луцик, О.І.Пометун, Л.В.Пироженко, І.М.Свириденко та ін. Теоретичним та практичним аспектам технологій розв'язання винахідницьких задач присвячені праці А.А.Гіна, О.В.Лесіної, Д.Родарі, В.П.Телячук. Розробкою проєктної технології займалися Дж.Дьюї, В.Х.Кілпатрик, З.Таран, С.Т.Шацький та інші. Окремі аспекти використання мультимедійних технологій в сучасній освіті досліджує ряд вітчизняних та зарубіжних науковців: Т.А.Бабенко, Е.Джей, М.І.Жалдак, Н.Ю.Іщук, Н.І.Клевцова, Н.В.Клемешова, І.І.Косенко, В.В.Лапінський, А.В.Олійник, О.В.Скалій, О.Г.Смолянинова, М.Д.Тукало, О.А.Чайковська, М.І. Шут та ін.

На сьогодні традиційна організація освітнього процесу все частіше доповнюється інноваційним баченням навчання та виховання підростаючого покоління, і все більшого поширення набувають сучасні інноваційні технології. Звичайно, кожен з освітніх компонентів покликаний по-своєму сприяти формуванню професійної підготовці майбутніх педагогів, але саме технологізація є однією з ознак сучасних інноваційних процесів в освіті, а технологія як наука про майстерність набуває у даному контексті особливого значення.

Поняття “інновація” належить до одного з найпоширеніших сьогодні і, разом з тим, багатозначним поняттям сучасної гуманістики. У різних сферах науки та практики це поняття часто трактують по-різному. В повсякденному вживанні інновацію часто пов'язують з цілим рядом термінів, близьких за значенням, наприклад, таких як: поступ, покращення, новаторство, творчість, реформа, нестандартність, альтернативність, модернізація. Кожний з них містить в собі якусь частку сутності поняття “інновація”, але не визначає його цілком. Складається таке враження, що дана категорія відносно недавно увійшла до активного наукового обігу. Про це свідчить хоча б те, що цього слова не містять “Словник іншомовних слів” (1985), “Український педагогічний словник” С.У.Гончаренка (1997). Правда, “Словник іншомовних слів” (1996) із серії “Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство”, подає визначення інновації, але у мовознавчому контексті. Натомість відомий польський вчений і педагог В.Оконь ще у 1975 році визначив інновацію як «зміну структури педагогічної системи загалом або деяких важливих її складових з метою поліпшити її характеристики» [8, с. 100].

Розквіт педагогічної творчості у теоретичній та практичній сферах спричинили досить неоднорідну картину навколо поняття інновації та її похідних. Тому можна знайти спроби привести цю різноманітність до більш узагальнених категорій. Наприклад, в українській педагогіці, зважаючи на сутнісні ознаки інновації, її розглядають як процес і як продукт (результат). “Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини. Інновація як результат передбачає процес створення (відтворення) нового, що має конкретну назву “новація” [1, с. 23]. Натомість польський дослідник Р.Шульц вбачає необхідність виділяти три групи понять, які характеризують інновацію: «1) інновація – це тільки результат; 2) інновація – це

цілий процес (цикл) визначення та розв'язання проблем; 3) інновація – це виключно програма процесу зміни» [12, с. 110].

На сьогодні трансформації в освітньому процесі, значний досвід педагогічних інновацій, різних авторських шкіл чи вчителів-новаторів, результати психолого-педагогічних досліджень, – постійно потребують систематизації, узагальнення, певного впорядкування.

Одним із способів вирішення даної проблеми є впровадження технологічного підходу, тобто застосування поняття «технологія» щодо сфери освіти, до освітнього процесу.

Технологізацію на сьогодні розглядають як «неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень. Поняття «технологія» (грец. *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – слово, вчення) означає «наука про майстерність». Найчастіше воно використовується у виробничій сфері, де технологія тлумачиться як сукупність знань про способи і засоби оброблення матеріалів, мистецтво володіння процесом (наприклад, технологія обробки сировини, технологія виготовлення деталі, технологія приготування страви тощо). До основних ознак технології належить стандартизація процесу, можливість його ефективного та економічного відтворення відповідно до заданих умов. Технологічний процес завжди передбачає чітку послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) за певних умов. А провідним у будь-якій технології вважається детальне визначення кінцевого результату і точне досягнення його [1].

Щодо навчального процесу термін «технологія» вперше було вжито у 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі (1842-1923). Однак дискусія з приводу того, чи можливе існування педагогічної технології як певного способу навчання й виховання, яким може оволодіти кожний педагог, триває дотепер. На сьогодні окреслилося дві принципові позиції. Прибічники однієї переконані, що виховання й навчання є творчими процесами, інтуїтивним осягненням світу іншої людини і відповідним впливом на цей світ, тому педагогічна технологія з її конкретними етапами, складовими просто неможлива. Їх опоненти доводять, що оскільки мета педагогічного процесу полягає у вихованні особистості із заздалегідь заданими властивостями, то і педагогічний процес повинен мати певні інструменти для досягнення цієї мети [1]. Тобто, якщо потрібно досягнути одного результату – необхідно використати одну послідовність дій, методів, а якщо потрібно отримати інший результат – необхідно виконати іншу послідовність. А такою послідовністю дій, етапів і є педагогічна технологія.

Хоча поняттю «педагогічна технологія» уже багато років, та досі можна зустріти різні підходи до його визначення. Разом з тим, існує загальноприйняте уявлення про технологію як «конструювання навчального процесу за певною схемою. Крім того, спільним в усіх визначеннях є спрямування педагогічної технології на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання [1].

Педагогічна технологія завжди охоплює певну частину педагогічної діяльності. Ця частина діяльності, з одного боку, містить певні складові (відповідні технології), з іншого боку, вона може бути частиною діяльності (технології) вищого рівня. У такій вертикальній структурі виділяють чотири рівні. Технології вищого рівня, або метатехнології, відображають освітній процес на рівні реалізації соціальної політики в галузі освіти. Це такі загальнопедагогічні (загальнодидактичні, загальновиховні) технології, які повністю охоплюють цілісний освітній процес в країні, закладі освіти (технологія розвивального навчання, технологія виховної роботи в конкретному закладі освіти). Наступний, нижчий рівень – це макротехнології або галузеві педагогічні технології, які стосуються діяльності в межах певної освітньої галузі, напрямку навчання або виховання, навчальної дисципліни (технологія викладання навчальної дисципліни, технологія компенсуючого навчання тощо). Ще нижчий рівень – це мезотехнології або модульно-локальні технології, тобто технології здійснення окремих частин (чи то модулів) освітнього процесу, і спрямовані вони на вирішення часткових, локальних дидактичних, виховних чи методичних задач (технології уроку, технології вивчення даної теми, технології повторення чи контролю знань). Найнижчий рівень – це мікротехнології – це технології, які спрямовані на вирішення вузьких оперативних задач, і належать до індивідуальної взаємодії суб'єктів освітнього процесу (технологія формування навичок письма, тренінги з корекції окремих якостей індивіда тощо).

Звичайно, технологічний підхід до освітнього процесу не можна вважати універсальним, адже він лише доповнює загальні наукові підходи педагогіки, психології, соціології та інших напрямків науки і практики та потребує подальшого теоретичного і практичного дослідження. Разом з тим, рівень реалізації технологічного підходу може бути одним із важливих критеріїв, за яким визначаються конкурентоспроможність та престижність закладу освіти, оскільки освітні технології забезпечують цілеспрямованість, системність, результативність та ефективність його діяльності. Саме технологізація освіти сприяє підвищенню мотивації учасників освітнього процесу до навчання, забезпеченню зв'язку навчального матеріалу з реальними практичними викликами сьогодення.

Різноманітність функцій, які забезпечують освітні технології, пояснюється варіативністю їхньої структури, складовими якої є, крім традиційних, новітні засоби освітнього процесу, зокрема інтерактивні, проєктні, інформаційні технології, які зараз набули особливої популярності в Україні. Доцільність використання технологічного підходу очевидна. Відтак сучасні педагоги інколи відчують труднощі у його реалізації, що зумовлені кількома причинами. По-перше, у педагогічній науці немає єдиної усталеної думки щодо трактування та співвідношення понять «методика», «освітня технологія», «педагогічна технологія» та ін., що призводить до неоднозначного розуміння педагогами сутності технологічного підходу. По-друге, залишаються невирішеними суперечності щодо обґрунтування критеріїв оцінки використання освітніх технологій. Адже на сьогодні

відсутня універсальна та ефективна технологія, яка б забезпечувала успішне навчання й виховання усіх без винятку суб'єктів освітнього процесу.

Отже, досвід реалізації технологічного підходу переконує нас в тому, що якість освітнього процесу залежить насамперед від професійної компетентності та майстерності педагога, від здібностей здобувачів освіти та їхньої особистісної спрямованості, тобто освітній процес автоматично не поліпшиться від самого факту упровадження освітніх технологій. Проте вони є своєрідним орієнтиром, стимулом у діяльності педагога, оскільки сприяють удосконаленню його професійної компетентності та педагогічної майстерності. Варто зазначити, що будь-яка технологія передбачає мистецтво володіння процесом, певну послідовність дій, операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментарію, алгоритму дій), тобто у процесуальному розумінні технологія повинна дати відповідь на запитання: «Як досягти результату діяльності? Які засоби для цього використовувати?» Поняття технології в даному контексті відображає спрямованість наукових чи практичних досліджень (у тому числі й педагогічних) на цілеспрямоване вдосконалення діяльності особистості, підвищення її результативності, ефективності, інструментальності. Проведений методологічний аналіз досліджуваної проблеми в контексті застосування інноваційних технологій у сучасному освітньому просторі дозволив з'ясувати, що освітні технології характеризують загальну стратегію розвитку освіти в цілому та освітнього середовища зокрема. А основне призначення освітніх технологій – це прогнозувати розвиток освітніх систем, їх проектування, планування та визначення факторів, які впливатимуть на досягнення відповідних освітніх цілей.

Таким чином, сучасний педагог має володіти різноманітними освітніми технологіями з метою створення у закладі освіти ефективної та дієвої педагогічної системи, в основі якої лежать специфічні для певного типу освітнього середовища прийоми та технології реалізації освітнього процесу, що концептуально об'єднані пріоритетними освітніми цілями, а також пов'язані між собою завданнями та змістом, формами та методами впровадження (Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі, 2020).

Дослідження основних питань, що пов'язані з інноваціями та технологіями, тісно пов'язано з людьми, які є їх творцями й реалізаторами. За концепцією Гарднера [7, с. 47], саме особистість відіграє вирішальну роль в процесі оновлення суспільства.

Тому, зважаючи на необхідність активно впроваджувати та використовувати в освітньому процесі інноваційні технології, на сьогоднішній день особливо актуальною постає проблема підготовки педагогів, здатних формувати нові погляди на суспільство та місце в ньому школи, збагачувати існуючі засоби суспільної культури, перетворювати освітній простір відповідно до потреб суспільства.

Робота, пов'язана з підготовкою педагогів, вважається однією з найважливіших та постійно актуальних проблем освітніх змін. Оптимізація цієї діяльності має бути сфокусована на майбутньому, виражена у конкретних

спробах, що відповідають завданням та вимогам, пов'язаним з сучасними змінами, з трансформацією освіти. Перетворення в освіті, зокрема, полягають у зміні ставлення вчителів до навчання і освіти, до учнів, який мусять стати важливими суб'єктами освітньої діяльності. Ця внутрішня трансформація впливатиме на роботу кожного викладача, а також на освіту в цілому.

Використання інноваційних технологій в процесі педагогічної підготовки майбутніх вчителів є важливим, на нашу думку, принаймні з двох причин. По-перше, для того, щоб бути ефективною сьогодні, сучасна освіта має бути спрямована в майбутнє, і використовувати передові технології й знання. Крім цього, використання інновацій у роботі з майбутніми вчителями допоможе сформуванню у підростаючого покоління уявлення, потреби щодо необхідності оновлення освітнього процесу, щодо важливості й ефективності інноваційної діяльності в роботі сучасного педагога, а сам вчитель-інноватор стане прикладом для своїх учнів. Адже відомо, що найчастіше педагог навчає так, як вчили його. З огляду на це, освітній процес у закладі вищої освіти варто організовувати як взаємодію, творчу співпрацю викладача зі студентами.

Говорячи про освітній процес ЗВО, неодмінно постає питання про те, якою є, якою має бути підготовка викладача? На чому потрібно акцентувати увагу перш за все? А як підготувати педагога "нового типу", здатного ефективно працювати в сучасних умовах? Відповіді на такі та й інші запитання, звичайно, знаходяться у різних площинах. Але, очевидно, що важливим аспектом у даному контексті є проблема підготовки майбутніх педагогів до використання інновацій, інноваційних освітніх технологій у професійній діяльності.

У науковій літературі можна знайти різні підходи до проблеми підготовки майбутніх педагогів, здатних до інноваційних перетворень. Одні автори наголошують на важливості конкретних особистісних рис, інші описують те, як повинна бути організована підготовка викладача закладу вищої освіти. Так, словацькі вчені вважають, що «підготовка до інноваційної діяльності повинна забезпечувати:

- гармонійне поєднання теоретичної і практичної підготовки з профільних предметів;
- можливості для створення студентами власної індивідуальної концепції навчання;
- оволодіння студентами умінням працювати зі змістом освіти, який уже не розуміється як приписана норма;
- реальне, гуманістичне розуміння освіти майбутніми педагогами (зокрема концентрація на можливостях, здібностях, інтересах учнів);
- формування вміння студентів пов'язувати навчання з емоційною сферою учнів;
- готовність студентів до гнучкого підходу до роботи (вміти бачити альтернативні підходи у навчанні, приймати їх та адаптувати до своїх умов праці);
- повагу і розвиток плюралістичних підходів до виховання і його змісту;
- усвідомлення нових цінностей виховання (розвиток і поглиблення демократії і

гуманізму, вільний розвиток особистості, повага до прав людини і т.п.);

- уміння студентами не лише копіювати завдання та цілі впливу шкільної освіти, але й знати, як зрозуміти освіту та різні її аспекти» [9, с. 107-116].

Інші дослідники підготовку майбутніх вчителів до інноваційної діяльності вбачають у формуванні у них певних рис, які притаманні інноваторам. При цьому різні автори пропонують різні переліки якостей. Так, у попередні десятиліття до таких рис відносили: «інтелектуальну активність і мотивацію, здібності, особистісну незалежність» [10, с. 79]. Інші вчені зазначали, що «особистості інноватора повинні бути притаманні такі риси: 1) знання, інформаційні засоби (загальні та специфічні), потрібні для нових, творчих комбінацій; 2) інтелектуальні здібності (розумові вміння ефективного використання знань); 3) темперамент (емоційні аспекти особистості, що стосуються настрою, активності та сприяють особистості у використанні знань і вмінь, у здатності йти на ризик, пов'язаний з розвитком нових ідей» [14, с. 42-43].

Американський автор Г.Штейнер змальовує психологічний портрет педагога-інноватора за допомогою трьох складових: «інтелектуальні особливості, особистісні риси і підхід до розв'язання проблеми» [13, с. 169]. А польський педагог Р.Шульц характеризує особистість інноватора відповідно до наступних категорій: «знання, розум, мотивація, особистість, система цінностей» [13, с. 169-180].

Актуалізуючи питання готовності вчителя до інноваційної педагогічної діяльності, власне питання підготовки педагогів до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності, І.М.Дичківська визначає її як «особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії» [1, с. 277]. Відповідно до зазначеного, дослідниця визначає й структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності, яку, на її думку, потрібно розглядати як сукупність «чотирьох компонентів, що взаємообумовлені та пов'язані між собою:

1) мотиваційний (виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти);

2) когнітивний (об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь та навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності; цей компонент характеризують обсяг знань, стиль мислення, сформованість умінь і навичок педагога);

3) креативний (реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті; ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, уміння розвивати креативність дітей);

4) рефлексивний (реалізується через такі процеси як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого)» [1, с. 282-287].

Проаналізувавши наведені вище переліки якостей педагога-інноватора, можна виділити основні чинники, які впливають на готовність педагогів до інноваційної діяльності. На нашу думку, це: мотивація, інформованість щодо педагогічних інновацій, інтелектуальні здібності та певні особистісні риси (зокрема, здатність до творчості та особистісна незалежність).

В контексті підготовки майбутніх педагогів до використання інноваційних технологій, постає питання: наскільки сьгоднішні здобувачі освіти готові до реалізації завдань інноваційної педагогіки завтра, у власній професійній діяльності? Відповідь на це запитання, очевидно, потребує детального всебічного теоретичного та практичного вивчення. Першим етапом на цьому шляху може бути проведене письмове опитування (анкетування) здобувачів освіти, а саме майбутніх вчителів початкової школи, проведене на базі педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Звичайно, для того, щоб у вчителя виникало бажання використовувати інновації, інноваційні технології навчання чи виховання, він повинен насамперед позитивно ставитись до них. Результати опитування продемонстрували, що загалом ставлення до інноваційної діяльності та застосування інноваційних технологій у майбутніх педагогів позитивне, оскільки більше 90% з 186 опитаних висловили впевненість, що мають стійкий інтерес до інноваційних технологій у педагогічній діяльності, і разом з тим, жоден із респондентів не висловив негативного ставлення до інновацій загалом. З'ясовуючи характер цього інтересу, ми проранжували мотиви, які його спонукають, отримавши наступну картину: на найвищій сходинці виявилися результати відповіді на запитання «чим для вас приваблива інноваційна діяльність?». Так, найбільше (66%) респондентів обрали варіант «цікаво створити щось своє, незвичайне», що вказує на деяку поверховість і несерйозність; натомість варто зазначити, що лише для 14,5% майбутніх педагогів вагомим аргументом для використання інновацій є зовнішній фактор, зокрема авторитет чи новий статус серед колег та учнів. Разом з тим, значну кількість респондентів у інноваційній діяльності приваблює можливість певним чином підвищити результативність освітнього процесу (50%), більш повно реалізувати власний досвід і здібності (32%), а також зростання самоповаги, формування нового погляду на себе, на власну діяльність (29%). Крім того, 5% опитаних зазначили, що в інноваційній діяльності їх приваблює можливість самовдосконалюватися, самостверджуватися, підвищувати рівень власної професійної майстерності. Примітно, що для майбутніх вчителів більше значення має власна самореалізація й самоповага, ніж авторитет серед колег та учнів. Разом з тим, подібні відповіді свідчать про усвідомлення здобувачами освіти значення інноваційних технологій не лише для покращення результативності власної педагогічної діяльності, але й для особистісного зростання.

Отже, під час дослідження було з'ясовано, що абсолютно всі опитані здобувачі вважають, що педагогічні інновації потрібно запроваджувати в закладах освіти, хоча й керуються дещо різними мотивами: починаючи з аргументу «для підвищення ефективності освітнього процесу», через «можливість підвищення

власної майстерності, випробовування себе, загального розвитку», і закінчуючи шансом «підвищення свого авторитету», який знову отримав найменшу кількість балів у майбутніх педагогів.

Звичайно, цілком логічним було наступне запитання до здобувачів освіти про те, чи планують майбутні педагоги самі застосовувати інновації на практиці. У цьому випадку 50% респондентів відповіли, що будуть застосовувати частково і в залежності від обставин; 40% – однозначно сказали “так”; 5% – ще не знають; і 5% – обрали однозначне “ні” (можемо припустити, що вони взагалі не планують працювати за фахом).

Отже, можна сказати, що мотиваційний компонент присутній у структурі готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності. Для визначення місця й ролі інших компонентів, ми попросили студентів назвати ознаки власної готовності до інноваційної діяльності, зокрема до застосування інноваційних технологій в початковій школі. В результаті дізналися, що 46% опитаних вважають, що вони обізнані з теоретичними основами педагогіки, психології, методик та інноваційних тенденцій в освіті, 35% – орієнтуються в нових педагогічних ідеях, та, на жаль, лише 5% володіють нестандартним мисленням, 2,5% – знають технологію та володіють культурою експериментальної діяльності. Такий розподіл свідчить про те, що хоч когнітивний компонент (загальна теоретична підготовка та інформованість про інноваційні підходи) притаманний значній частині респондентів, проте креативність та практична підготовка майбутніх вчителів початкової школи знаходяться на дуже низькому рівні. Очевидно, що на те є об’єктивні причини: домінування теорії над практикою в професійній підготовці та практично повна відсутність цілеспрямованого розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів на момент проведення опитування.

Так, завдяки педагогічній підготовці в закладі вищої освіти, майбутні вчителі початкової школи вчать орієнтуватися в основних тенденціях і перспективах розвитку освітньої галузі; знайомляться з конкретними зразками інноваційного навчання, інтерпретуючи його суть, механізми творення; у них формується уявлення про логіку та конкретні шляхи самоосвіти та саморозвитку у зазначеному аспекті. Крім цього, у здобувачів освіти накопичується інформація про педагогічні технології, що сприяє їхній готовності надалі працювати з ними, впроваджуючи в освітній процес Нової української школи. У даному контексті важливим постає порівняльний аналіз традиційної й інноваційної освітніх систем, співвіднесення їхньої цільової спрямованості і, відповідно, особливостей змістової та процесуальної основ. Під час опрацювання конкретних технологій в процесі професійної підготовки майбутні педагоги мають можливість глибоко осмислювати концепцію та логіку формування кожної з них, оцінювати їх відповідність сучасній освітній парадигмі, реальність та умови використання в практиці роботи Нової української школи.

В даному контексті важливо поєднувати теоретичну та практичну підготовку вчителя до застосування педагогічних інновацій. Так, в процесі педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи різні педагогічні технології

вивчають по-різному, різними засобами. Одні – лише розглядаються на лекційних заняттях, інші – і на лекційних і на практичних заняттях; вивчення певної кількості інноваційних технологій доповнюється відеосюжетами з демонстрацією їх застосування, окрема частина застосовується викладачем та самими студентами під час аудиторного навчання. Результати опитування показали, що найбільше здобувачам освіти запам'яталися ті технології, з якими вони повинні були скласти фрагменти уроків (інтерактивні технології – 47%, технологія проєктування – 34%, ТРВЗ – 32%); хотіли б використовувати інтерактивне навчання – 42%; відповідно, найцікавішими та найефективнішими майбутні педагоги назвали теж інтерактивні технології (38%) та технологію проєктування (27%). Постає запитання: чому одні й ті самі технології скрізь займають перші позиції? Чи дійсно вони є найкращими? Чи справжня причина криється у чомусь іншому? На наш погляд, вибір майбутніх педагогів здебільшого залежав від їхнього попереднього рівня ознайомлення з тією чи іншою технологією. Так, наприклад, інтерактивні технології навчання знаходяться на найвищих позиціях через те, що з ними здобувачі освіти стикалися ще в роки навчання у школі. Крім того, переважаючий вибір інтерактивних технологій, на нашу думку, забезпечило й те, що їх на практичних заняттях використовував викладач, а пізніше і самі здобувачі освіти демонстрували фрагменти занять з використанням окремих інтерактивних технологій. Дещо менша кількість студентів обирали метод проєктів та ТРВЗ. Причина, очевидно, в тому, що ці технології на момент опитування не використовувалися викладачем як структурний елемент практичного заняття, але демонструвалися самими студентами в ході опанування курсу.

Отже, зважаючи на результати анкетування, можемо зробити висновок, що для ефективної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до застосування інноваційних педагогічних технологій, сучасних студентів варто максимально залучати в освітній простір, наповнений зразками доцільного використання інноваційних педагогічних технологій. При чому демонструвати ці зразки варто як викладачам, так і самим студентам. Власне така організація освітнього процесу у закладі вищої освіти зможе. На нашу думку, максимально сприяти ефективному професійному становленню майбутніх спеціалістів загалом та їхній підготовці до успішного застосування інноваційних педагогічних технологій в початковій школі зокрема.

Отже, зважаючи на результати опитування здобувачів освіти, а також зроблені висновки й узагальнення, надалі варто розглянути окремі можливості використання інноваційних педагогічних технологій в процесі педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Насамперед звертаємо увагу на *інтерактивні технології навчання* як такий спосіб організації навчання, де «навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх його учасників. За такого навчання і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють, здійснюють.

Мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [4].

Інтерактивні технології навчання поділяють на чотири групи: технології кооперативного навчання, колективно-групового, технології опрацювання дискусійних питань та технології ситуативного моделювання [4].

Технології кожної з цих груп можна використовувати під час вивчення педагогічних дисциплін. Наприклад, на заняттях з педагогіки можна застосовувати *технологію кооперативного навчання – роботу в парах*, що сприятиме засвоєнню, закріпленню, перевірці знань тощо. Така діяльність дає можливість висловлюватися всім здобувачам освіти, покращує їхні комунікативні навички, критичне мислення, вміння оцінювати себе та інших. Крім того, за такої організації навчального процесу студенти не можуть ухилитися від виконання завдання.

Робота в динамічних парах використовується нами під час вивчення принципів навчання, методів навчання чи виховання, методів наукового дослідження та ін. Тут кожен студент виступає «знавцем» одного з принципів (методів), розробляючи 3-4 питання про нього. Після цього, майбутні педагоги об'єднуються у пари і задають один одному підготовлені питання про «свій» принцип (метод), оцінюючи відповіді товариша. Далі відбувається обмін партнерами по спілкуванню. У результаті кожен студент повинен опитати всіх інших членів групи та відповісти на їхні запитання. Завдяки такій роботі можна за короткий час перевірити та оцінити знання великої кількості здобувачів освіти.

Ефективним є використання також *технологій колективно-групового навчання*, які передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу учасників освітнього процесу.

Одним із видів загального обговорення є технологія «*Незакінчене речення*». Вона дає можливість кожному учаснику по черзі висловитись або відповісти на запитання викладача чи іншого студента. Цей спосіб роботи ми використовуємо під час налаштування студентської аудиторії на співпрацю або в кінці практичного заняття для аналізу проведеної роботи. Наприклад. На початку співпраці можна запропонувати продовжити речення: «Я думаю, що сьогодні на занятті...», а для завершення роботи універсальною фразою для продовження незакінченого речення може бути: «Сьогодні на занятті я зрозуміла/зрозумів, що...» При цьому формулювати думки слід швидко і лаконічно (0,5-1 хв.), а відповіді не коментуються і не оцінюються. Робота за цією методикою дає можливість ефективно працювати над формою висловлення власних міркувань, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті та переконливо.

Під час вивчення окремих питань з історії педагогіки, дидактики добре зарекомендувала себе технологія «*ажурна пилка*». Її використання доцільне у ситуаціях, коли за короткий проміжок часу необхідно опрацювати велику кількість інформації. Для роботи за даною технологією необхідно підготувати кольорові картки з цифрами, які визначають приналежність здобувачів освіти до

двох груп: «домашніх» (за цифрами – 1, 2, 3...) та «експертних» (за кольорами). Спочатку об'єднуємо учасників у «домашні» групи, де вони самостійно, а потім разом опрацьовують певний історичний період розвитку освіти та шкільництва (у кожній групі свій період). Після цього створюються «експертні» групи (об'єднуються у них студенти з картками однакового кольору) таким чином, щоб у кожній групі був представник «домашньої» групи, який виступає тут «експертом» з певної проблеми, яка обговорюється. Кожна «експертна» група повинна вислухати усіх представників «домашніх» груп, тобто, проаналізувати увесь матеріал в цілому. Після завершення роботи можна запропонувати студентам повернутися «додому». Тут кожен має поділитися інформацією, отриманою в експертній групі. Майбутні педагоги повинні намагатися донести інформацію якісно і в повному обсязі за визначений час. Завданням роботи «домашніх» груп у даному випадку відбувається остаточне узагальнення та корекція всієї інформації.

Доцільним є використання інтерактивних технологій і під час опанування дисципліни «Основ педагогічної майстерності та творчості вчителя». Зокрема, під час вивчення компонентів педагогічної майстерності вчителя ефективним вбачаємо застосування «мозкового штурму». Так, та першому етапі ми просимо студентів подумати, якого вчителя можна назвати майстерним, які риси притаманні ідеальному педагогу? Після цього кожний студент самостійно (письмово) визначає якомога більше (не менше п'яти) основних, на його думку, рис ідеального вчителя. Далі, на другому етапі, просимо здобувачів утворити групи по 3-5 осіб. У межах кожної групи в процесі спільного обговорення потрібно визначити 4-5 найважливіших/спільних рис майстерного педагога. Наступний, третій етап, полягає в тому, що представники від кожної групи записують на дошці результати співпраці її учасників (тобто, 4-5 основних рис ідеального вчителя), а також обґрунтовують вибір своєї групи. Після цього, на четвертому етапі, в процесі колективного обговорення визначаються 4-5 основних (найважливіших, тих, що найчастіше зустрічаються) якостей майстерного, ідеального педагога. Останній, п'ятий етап «мозкового штурму», присвячується порівнянню отриманих результатів з компонентами педагогічної майстерності, поданими у підручнику.

Зазвичай, майбутні педагоги з зацікавленням ставляться до участі в «мозковому штурмі», активно включається до роботи, до співпраці. При цьому запам'ятовування та усвідомлення компонентів педагогічної майстерності відбувається ефективніше, оскільки студенти виступають активними учасниками пізнання і самі знаходять відповіді на поставлене запитання.

Обговорення та/або аналіз педагогічних ситуацій на заняттях з педагогіки чи педагогічної майстерності та творчості вчителя може проводитися з допомогою технології «мікрофон». Вона дає можливість кожному по черзі висловитись або відповісти на запитання викладача чи іншого студента. Передаючи один одному уявний «мікрофон» (ручку, олівець, лінійку тощо), здобувачі освіти по черзі висловлюються з приводу запропонованої ситуації чи проблеми. При цьому говорити має право лише той, у кого в руках «мікрофон». Формулювати думки

слід швидко і лаконічно (0,5-1 хв.). Під час такого обговорення відповіді не коментуються і не оцінюються, лише в кінці робиться загальний висновок. Робота за такою технологією дає можливість ефективно працювати над формою висловлення власних міркувань, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті та переконливо.

Технології ситуативного моделювання дають можливість під час вивчення тем, які стосуються майстерності педагогічного спілкування, залучати майбутніх вчителів початкової школи до *розігрування ситуацій за ролями*. Учасники об'єднуються в пари. Кожна пара отримує опис певної проблемної ситуації, на основі якої потрібно змоделювати бесіду вчителя з учнем або кимсь із його батьків. Після цього відбувається колективне обговорення й аналіз побаченого і почутого, висуваються інші варіанти розв'язання проблеми, зазначаються помилки “вчителя” й “учня” в такій рольовій грі.

Технологія *операційна гра (тренінг)* – допомагає відпрацьовувати майбутнім педагогам виконання конкретних специфічних операцій у педагогічній діяльності. Термін “тренінг” зазвичай використовується для оволодіння певним видом діяльності, і зокрема спілкуванням. У нашій ситуації операційні ігри застосовуємо з метою відпрацювання способів використання міміки й пантоміміки у педагогічній діяльності та формування певних комунікативних умінь і навичок. Тобто, елементи такої тренінгової роботи доцільно, на наш погляд, використовувати під час оволодіння елементами зовнішньої педагогічної техніки, тобто вмінням втілювати власні внутрішні переживання в тілесній природі: міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці. Так, з метою формування навичок мімічної виразності ми пропонуємо студентам картки з індивідуальними завданнями: в описаній педагогічній ситуації з допомогою лише міміки і пантоміміки відобразити заданий емоційний стан.

Зразки завдань:

“Контрольна робота. Ви за столом. Бачите, як учень намагається скористатися шпаргалкою. Ваші погляди зустрічаються. Ви дивитесь з докором”.

“Учень біля дошки. Виконав завдання. Ваша реакція: здивування (Ти впевнений, що виконав правильно?)”

Точність мімічних реакцій, відображених майбутніми педагогами в процесі операційної гри, визначається за тим, наскільки адекватно аудиторія змогла інтерпретувати побачене. Таким чином, студенти вчать не лише виражати себе, свій стан, але й “зчитувати” емоції, стани співрозмовників, що допоможе педагогам в майбутньому самовиражатися та встановлювати зворотний зв'язок в процесі комунікативної поведінки у професійній діяльності.

Операційні ігри допомагають нам також у відпрацюванні навичок рефлексивного та нерефлексивного слухання. Так, на заняттях ми пропонуємо у парах змоделювати діалоги, де кожний по черзі демонструє вміння нерефлексивно реагувати на висловлювання співрозмовника (підтримувати розмову похитуванням голови, словами “Так-так” і т.п.), вчиться звертатися за уточненням, перефразувати слова співрозмовника, резюмувати почуте.

Велику зацікавленість виявляють здобувачі освіти, коли беруть участь в іграх-інсценізаціях. Ігри такого типу – це своєрідний “діловий театр”, де розігрується яка-небудь ситуація, поведінка в ній людей. Тут майбутній педагог має мобілізувати увесь свій досвід, знання, навички, зуміти “вжитися” в образ певної особи, зрозуміти особливості її діяльності і т.п.

Так, під час вивчення матеріалу, що стосується історії педагогіки, ми пропонуємо здобувачам освіти “вживатися” в образи відомих педагогів минулого. Це допомагає їм краще усвідомлювати педагогічні концепції, основні ідеї видатних діячів: Я.-А.Коменського, Й.-Г.Песталоцці, К.Д.Ушинського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського та ін. Роботу на таких заняттях ми організуємо у вигляді зустрічі, приміром, Коменського, з сучасними вчителями. На першому етапі “Коменський” висвітлює суть “своїх” дидактичних принципів, обґрунтовує ефективність класно-урочної системи і т.п. На другому етапі учасники, що виконують роль сучасних учителів, задають “видатному педагогу” запитання, вказують на слабкі місця (наприклад, класно-урочної системи), сперечаються тощо.

На такі “зустрічі” можна запрошувати одночасно двох “педагогів” для обговорення певних дискусійних питань. Наприклад: “Проблема особистості і колективу в творчій спадщині А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського” або “Актуальність педагогічних поглядів А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського в Новій українській школі”.

Завдяки такому навчанню здобувачі освіти мають змогу обмінюватися ідеями, думками, пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку, створює атмосферу щирості, поваги. При цьому учбова діяльність стає цікавою і корисною, зростає мотивація до навчання, знижується рівень тривожності тощо.

Технології *опрацювання дискусійних питань* передбачають публічне обговорення певного суперечливого питання. Участь у дискусійних обговореннях розвиває у студентів критичне мислення, дає можливість визначити, сформулювати та відстояти власну позицію, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

До участі в *дискусійному обговоренні* ми залучаємо майбутніх вчителів під час вивчення усіх педагогічних дисциплін, в ході обговорення різних тем. Приміром: розглядаючи питання про класно-урочну систему та її альтернативи, про технократичну та натуралістичну моделі освіти, про переваги та недоліки окремих освітніх технологій (як то вальдорфської педагогіки, технології М.Монтессорі, окремих авторських шкіл тощо).

Ефективним способом розвитку навичок дискутування, на наш погляд, є *метод ПРЕС*. Ця технологія спонукає майбутніх педагогів вчитись формулювати аргументи, висловлювати думки щодо дискусійного питання у виразній та стислій формі, переконувати інших. Так, студенти отримують картки, у яких зазначено «чотири етапи методу:

1) висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає Ваша точка зору (починаючи зі слів *Я вважаю, що...*);

2) поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (починайте зі слів *Тому, що...*);

3) наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку Вашої позиції, назвіть факти, які демонструють Ваші докази (*Наприклад...*);

4) узагальніть свою думку, зробіть висновок (*Таким чином...*)» [4].

Запропонована структура дозволяє майбутнім вчителям більш чітко й логічно вибудовувати власне висловлювання, аргументувати свою думку та впливати на співрозмовника в процесі дискусії.

Вивчаючи дидактику, майбутні педагоги обов'язково знайомляться з темою контролю у навчальному процесі. Для кращого усвідомлення видів, можливостей, функцій та місця оцінки, оцінювання в освітньому процесі їм пропонується робота за технологіями «*займи позицію*» та «*зміни позицію*». Так, майбутніх вчителів початкової школи залучаємо до обговорення тези: «Оцінка заважає дитині вчитися», яка записується на дошці. У протилежних кінцях аудиторії розміщуємо написи (варіанти відповідей): «ТАК», «НІ» та «МЕНІ ВАЖКО ВІДПОВІСТИ НА ЦЕ ЗАПИТАННЯ». Далі майбутні вчителі визначаються, яку думку, вони підтримують, і підходять до відповідного надпису, «голосуючи ногами», як кажуть автори інтерактивного навчання [4]. Після цього кожної утвореної групи окреслюють свої аргументи на користь того чи іншого висловлювання. На наступному етапі усім студентам роздають ролі: учнів, вчителів, батьків учнів, директорів та ін. Після цього просимо здобувачів перейти до того напису, який відповідає думці їхнього «персонажа» щодо проблеми обговорення. Визначившись, учасники обґрунтовують свою позицію, пояснюють чому «змінили позицію» чи залишилися та тому самому місці. Після того, як будуть заслухані різні точки зору учасників дискусії, можна запитати, чи змінив хтось свою думку, запропонувати перейти до іншої групи, аргументувавши своє рішення. «Вживаючись» у ролі учнів, їхніх батьків, педагогів та роботодавців майбутні вчителі мають можливість висловити своє ставлення до оцінки, її значення в освітньому процесі.

Звичайно, ми наводимо лише окремі можливості використання інтерактивних технологій під час педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. Та очевидно, що завдяки їх застосуванню можна досягати більшої активності учасників освітнього процесу, підвищити ефективність навчальної діяльності здобувачів освіти та рівень їхньої підготовки до використання відповідних інноваційних технологій в майбутньому.

Використання зазначених інтерактивних технологій навчання допомагає формувати у майбутніх педагогів потребу спрямовувати увагу не лише на предмет викладання, але й на дітей, формує вміння розуміти іншого, ставати на його позицію, організовувати співпрацю як взаємодію з вихованцями у процесі партнерської взаємодії, що передбачено концепцією НУШ. Адже інтерактивні технології забезпечують основні вимоги до міжособистісної діалогічної, партнерської взаємодії, а саме: вільність співрозмовників, рівноправність та особистісний контакт між учасниками партнерської взаємодії на основі співпереживання та взаєморозуміння. Невимушена атмосфера інтерактивного

навчання сприяє вільному самовираженню здобувачів освіти, а робота в групах, співпраця під час виконання певних ролей створює умови для міжособистісних контактів та ефективного порозуміння учасників освітнього процесу. Тому інтерактивні технології, на наш погляд, є ефективним засобом підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Ще одна інноваційна технологія, яка є невід'ємною складовою освітнього процесу в Новій українській школі, - це технологія проєктування або проєктна технологія. Зважаючи на її актуальність в сучасній освіті, вважаємо за необхідне знайомити з нею майбутніх вчителів початкової школи та застосовувати проєкти на заняттях з педагогічних дисциплін. Приміром, виконання колективного проєкту могло б стати ефективним завершенням курсу історії педагогіки: кожен студент міг би підготувати та оформити (на аркуші певного розміру) основну інформацію про одного з видатних педагогів, після чого, підготовлені аркуші варто розмістити студентами на спеціально виготовленій «стрічці часу» чи «ланцюжку епох» у хронологічному порядку. Особливістю такої створеної «стрічки часу» буде те, що на ній паралельно розміщується інформація як про педагогів зарубіжжя, так і про вітчизняних, що дозволяє краще усвідомити зумовленість поглядів відомих педагогів соціально-історичними умовами. Така робота спонукає здобувачів освіти до повторного осмислення, узагальнення вивченого матеріалу, до вияву своїх творчих здібностей, а також слугує засобом зацікавлення не лише для студентів-виконавців, але й для всіх, хто надалі матиме змогу ознайомитися з оприлюдненими результатами творчості майбутніх педагогів.

Ефективним є використання методу проєктів і під час вивчення курсу «Освітні технології». Ознайомлюючи студентів з різноманітними педагогічними технологіями, важливо забезпечувати як розуміння теоретичного підґрунтя інновацій, так і усвідомлення можливостей практичного застосування програмного матеріалу. З цією метою, на наш погляд, доцільним буде застосування проєктної діяльності. Завданням майбутніх педагогів – це розробка і відповідне письмове оформлення фрагментів уроків у початковій школі з використанням вивчених педагогічних технологій. Оскільки фрагменти готуються поступово, впродовж вивчення курсу, а окремі з них моделюються на практичних заняттях, то на момент завершення курсу кожен здобувач освіти матиме папку з відповідними фрагментами уроків та підготовленими роздатковими матеріалами, наочними посібниками, що і становитиме підготовлений проєкт. Така робота демонструє дієвість отриманих знань, допомагає усвідомити можливості їх використання у майбутній педагогічній діяльності, а матеріальний результат проєктної роботи (папка з фрагментами уроків) буде хорошою опорою для майбутніх вчителів як під час проходження виробничої педагогічної практики, так і в подальшій професійній діяльності.

Проєктна технологія використовується нами також під час вивчення студентами методики наукових досліджень. Тут проєктна робота дозволяє забезпечити дієвість отриманих знань, моделюючи наукове дослідження. Так,

кожен студент (або група з 2-3 студентів) обирає довільну тему педагогічного дослідження. До цієї теми поступово:

- 1) формулює актуальність,
- 2) визначає категоріальний апарат,
- 3) добирає і оформляє відповідні літературні джерела,
- 4) моделює та описує три етапи експериментального дослідження, зазначаючи, які методи та з якою метою можна використати на кожному з етапів експерименту;
- 5) після цього відбувається презентація змодельованого дослідження студентами.

Усі етапи студенти проходять поступово, відповідно до вивчення тем курсу під час практичних занять та логіки наукового дослідження. Завдяки подібній роботі майбутні педагоги краще розуміють сутність та логіку наукового дослідження, успішно поєднують теоретичне вивчення з практичним застосуванням матеріалу курсу.

В окремих випадках ефективним результатом проєктної роботи може бути лепбук або інтелектуальна карта. Так, лепбук розглядаємо як саморобну інтерактивну папку чи зошит, де збирають і яскраво оформлюють різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми вивчення. Лепбук обов'язково має різні за розміром кишеньки, вставки, рухливі деталі, віконця, мінікнижечки тощо з цікавою інформацією щодо предмета вивчення.

Використання лепбуків у освітньому процесі особливо актуальне в умовах впровадження Нової української школи. Адже такий творчий проєкт дозволяє організувати освітній процес початкової школи в ігровій формі, поєднувати творчість, пізнання та дослідження нового, повторювати і закріплювати вивчене, систематизувати знання дітей і просто організувати цікавий різновид спільної діяльності учителя та учнів, батьків і дитини, що й передбачено ідеями партнерської педагогіки Нової української школи. Головна перевага лепбука в тому, що він створюється власноруч і оформлюється за власним смаком. Лепбуки можуть бути створені разом з педагогом, індивідуально чи групою здобувачів освіти. В останньому випадку педагог має чітко розподілити завдання між учасниками такого проєкту. В умовах закладу вищої освіти ми пропонуємо виготовляти лепбуки студентам вдома, як проєктну самостійну роботу, об'єднавшись у групи.

Тема і складність лепбука можуть бути різними. Але, на нашу думку, найкраще робити лепбуки на частковій, а не на загальній темі. Наприклад, можна зробити загальний лепбук на тему "Педагогіка". Але він вийде надто оглядовим – навряд чи вдасться повністю відобразити всі аспекти науки чи навчальної дисципліни в обмеженому обсязі лепбука. Тому ми пропонуємо студентам виготовляти свої проєкти з кожної конкретної теми, завдяки чому можна подати більш конкретну, обширну інформацію, детальніше відобразити кожен тему, що буде значно продуктивніше для майбутніх вчителів початкової школи.

Зважаючи на всі переваги використання лепбука в освітньому процесі загалом та в Новій українській школі зокрема, вважаємо за необхідне використовувати роботу по виготовленню лепбуків зі студентами під час вивчення педагогічних дисциплін. Адже майбутні вчителі мають бути готовими до організації подібної роботи з дітьми у школі. Тому пропонуємо здобувачам вищої освіти виготовляти лепбуки до кожної теми в курсі педагогіки, а також про різні сучасні педагогічні технології під час опанування курсу освітніх технологій. Така робота виконується, зазвичай, як парна або індивідуальна. Крім того, виготовлення лепбуків можна організувати як самостійну роботу, як проєктну діяльність з наступним захистом в аудиторії. Так, виготовивши лепбуки до кожної теми, студенти отримують коротке візуальне відтворення основного матеріалу курсу, що може сприяти ефективному нагадуванню, актуалізації, повторенню вивченої інформації. Завдяки такій роботі, засвоєння здобувачами освіти теоретичного матеріалу відбувається більш свідомо, а формування необхідних компетентностей майбутніх педагогів проходить ефективніше.

Одним з ефективних інструментів в освітньому процесі, що може бути використаний як проєкт, є також карта знань (або Mind Map) – діаграма, схема, яка використовується для візуального впорядкування інформації. Її також називають: карта розуму, карта пам'яті, інтелект карта, ментальна карта. Але призначення й алгоритм створення при цьому не змінюються: за допомогою карти знань можна структурувати інформацію у візуальній формі.

Під час вивчення педагогіки залучаємо студентів до створення інтелект-карт з різних тем курсу. Здобувачі вищої освіти можуть відображати центральні поняття та основну інформацію на аркушах А3 або А4, з використанням малюнків або без них, працюючи індивідуально, в парі або в групі. При цьому сталими залишаються основні правила створення інтелект карти: є радіантна побудова, структурування карти, що відображає процес нашого мислення, варіативність технічних особливостей побудови карти

Але в кожному разі така діяльність дозволяє учасникам освітнього процесу більш цілісно опрацьовувати теоретичний матеріал, усвідомлювати зв'язки між основними категоріями теми, виявляти творчість, вміння співпрацювати і т.п. [6].

В сучасній освіті, зокрема й у Новій українській школі, не можливо на сьогодні обійтися без інформаційних технологій. Приміром, використання мультимедійних засобів сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності процесу навчання; створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти; у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації

Однією з поширених форм використання мультимедійних технологій є мультимедійна презентація, що створюється за допомогою програми Power Point. Сучасна мультимедійна презентація – це «сукупність текстів, зображень, звуку, відео, анімації й інших засобів представлення інформації. Найбільш ефективним для людського сприйняття вважається використання в мультимедіа-презентації

аудіовізуальної інформації, коли людина чує і бачить одночасно. Її особливістю є те, що вона може переглядатись однією або декількома особами, зберігатись на локальному комп'ютері або відтворюватись потоково з мережі» [5].

Ефективним виглядає для нас використання мультимедійних презентацій у роботі закладу вищої освіти, зокрема, у підготовці майбутніх педагогів. Зважаючи на те, що більшість інформації надходить до нас через зір та слух, то чим яскравіше й різноманітніше буде представлена інформація, тим ефективнішим буде процес її засвоєння. Разом з тим, нестача наочної зорової інформації знижує ефективність отримання знань студентами. Сьогодні, в час загальної комп'ютеризації і приходу в освіту нових технологій, у викладачів з'являється нагальна потреба у використанні мультимедійних засобів, в тому числі у створенні мультимедійних презентацій для використання під час аудиторної та самостійної діяльності студентів. Використання засобів мультимедіа і створення презентацій допомагають забезпечувати принцип наочності на заняттях і дозволяють здобувачам освіти сприймати матеріал швидко і якісно.

Важливе місце мультимедійні технології навчання повинні займати, на наш погляд, і під час викладання педагогічних дисциплін. Особлива потреба в унаочненні відчувається під час викладання курсу «Освітні технології» для майбутніх педагогів. Адже ознайомлення здобувачів освіти з різноманітними технологіями навчання і виховання вимагає показу як конкретних фрагментів методики роботи, так і візуалізації використаних засобів та умов застосування тої чи іншої технології.

Засвоєння інформації, що стосується історії педагогіки, завжди передбачає ознайомлення майбутніх вчителів з великою кількістю класиків педагогічної думки. Їхні прізвища, портрети, дати життя і творчості, назви творів неодмінно потребують візуалізації для точнішого сприймання і кращого запам'ятовування. Саме такі можливості може забезпечити використання мультимедійних презентацій на лекційному занятті.

Значна частина курсу «Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя» присвячена проблемі невербальних засобів комунікації, для ознайомлення з якими конче необхідні наочні образи, які найкраще під час лекційних занять демонструвати з допомогою мультимедійної техніки.

Опитування, проведене після завершення занять з використанням мультимедійних презентацій, показало, що усі здобувачі освіти позитивно оцінили використання мультимедійних технологій на лекціях. Так, 19% визнали, що ці засоби допомагають правильно записати поданий матеріал, 25% вказали на те, що мультимедіа доповнюють розповідь викладача, а 56% студентів вважають, що використані технології допомагають краще зрозуміти навчальний матеріал.

Разом з тим, варто зробити й інші висновки, зроблені завдяки досвіду використання мультимедійних технологій. Приміром, презентація допомагає викладачеві впорядкувати та зберегти наочний матеріал, надає можливість представити ретельно відібрану інформацію в цікавій та привабливій формі, а коментуючи матеріал, що подається на слайдах, викладач може більше

зосередитися на окремих, найважливіших моментах, що дозволяє ефективно використовувати час. І хоча викладачеві, який зважився на використання мультимедійних технологій, не варто думати, що з їхнім застосуванням відбудеться чудо. В освіті чудес не буває, як у будь-якій практичній сфері діяльності, і гарний в цілому інструмент у невмілих руках може виявити зворотні властивості: починає заважати, обтяжувати і заплутувати.

Звичайно, формат даної публікації дозволяє навести лише окремі можливості використання деяких інноваційних педагогічних технологій під час викладання педагогічних дисциплін для майбутніх вчителів початкової школи. Та очевидно, що завдяки їх застосуванню досягається вища активність учасників освітнього процесу, підвищується ефективність учбової діяльності здобувачів освіти, рівень їхньої професійної підготовки та завдяки цьому забезпечується успішна підготовка до застосування інноваційних технологій навчання в майбутньому. Навчання в закладі вищої освіти є важливою, та лише початковою сходинкою на шляху професійного зростання кожного вчителя. Але саме цей етап закладатиме необхідні передумови для подальшого досягнення вершин професійного зростання.

Зважаючи на це, сучасні вимоги до якості підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти вимагають подальшої теоретичної та практичної розробки даної проблеми, зокрема, дослідження можливостей урізноманітнення форм і методів такої підготовки, відповідно до вимог, зазначених у Концепції Нової української школи, враховуючи нові ролі, які має виконувати сучасний вчитель, що стане важливим кроком на шляху до досягнення професіоналізму педагогів та подолання викликів сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Дичківська, І.М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології*. Академвидав.
2. Єфремова Г.Л. (Ред.). (2020). *Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія*. Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
3. Концепція Нової української школи (2016). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.12.2023).
4. Пометун, О.І. & Пироженко, Л.В. (2004). *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Видавництво А.С.К.
5. Макарова, О.О. & Нікіфорова, В.Г. (2008). Мультимедійна презентація як один з елементів активізації процесу навчання іноземній мові за професійним спрямуванням. http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/iy_makarova.htm (дата звернення: 28.12.2023).
6. Федорчук, В.В. (2021). *Сучасні технології навчання у підготовці педагогів: навчально-методичний посібник*. Кам'янець-Подільський. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/5872/Fedorchuk-V.V.-Suchasni-tekhnologii-navchannia-u-pidhotovtsi-pedahohiv-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 28.12.2023).
7. Gardner, J.W. (1996). *Self Renewal. Individual and the Innovative Society*. Harper and Row.
8. Okoń, W. (1975). *Słownik pedagogiczny*. PWN.
9. Petlak, E. & Pokrivcakova, S. (2005). On the need of innovation in teacher training. *The New Educational Review*. Wydawnictwo Adam Marszałek, 5(1), 107-116.

10. Pietrasiński, Z. (1969). *Myślenie twórcze*. PWN.
11. Pólturzycki, J. (2013). *Dydaktyka dla nauczycieli*. Wyd. Naukowe NOVUM.
12. Schulz, R. (2000). *Teoretyczne podstawy twórczości pedagogicznej*. Centrum Doskonalenia Nauczycieli.
13. Schulz R. (2020). Całość i struktura jako kategorie systemowego oglądu edukacji. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 234
14. Whitefield, P.R.(1979). *Innowacje w przemyśle*. PWN.